

พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

- เรื่อง** พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒
- ❖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒
  - ❖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒

ปีที่พิมพ์ เมษายน ๒๕๕๓

จำนวนหน้า ๗๒ หน้า

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ
๑๐๔๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๑, ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๓-๕
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๒

ดรรชนีค้นคำ/ อรทัย แสงนบุตร

พิสูจน์อักษร จุฬีวรรณ เต็มผล

พิมพ์ข้อมูล อำไพ กันเกษแก้ว

ศิลปกรรม/ ทิพย์วิมล อ่อนกลิ่น

ออกแบบปก/ มานะ เรืองสอน

พิมพ์ที่ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์
ถนนราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
โทร. ๐ ๒๕๒๑ ๙/๐๓๘ - ๔๐

คำนำ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้มีขึ้นเพื่อช่วยขยายบทบาทบัญญัติในเรื่องต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดบทบาทบัญญัติเกี่ยวกับการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ โดยแยกออกจากการตราพระราชบัญญัติปกติ รวมทั้งกำหนดรายชื่อของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่จะต้องตราขึ้นเพื่อใช้บังคับตามรัฐธรรมนูญนี้

ดังนั้น เพื่อเป็นการเผยแพร่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้มีการประกาศใช้ตามรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จึงได้จัดทำหนังสือ “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒” ขึ้น เพื่อรวบรวมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้มีการประกาศใช้เพิ่มจำนวน ๒ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒

คณะผู้จัดทำหวังว่าหนังสือดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิง และเพิ่มความสะดวกแก่การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา และผู้ที่สนใจต่อไป ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำจะได้มีการจัดทำหนังสือ “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เล่ม ๓” ในโอกาสต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

หน้าว่าง

สารบัญ

	หน้า
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒	๗
หมวด ๑ ผู้ตรวจการแผ่นดิน	๑๒
หมวด ๒ การร้องเรียน และการพิจารณาสอบสวน หาข้อเท็จจริง	๒๑
ส่วนที่ ๑ การร้องเรียน	๒๑
ส่วนที่ ๒ การพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง	๒๓
หมวด ๓ การตรวจสอบองค์การตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม	๒๔
หมวด ๔ จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๒๙
หมวด ๕ การติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ	๓๑
หมวด ๖ การรายงานประจำปี	๓๓
หมวด ๗ บทกำหนดโทษ	๓๔
บทเฉพาะกาล	๓๕

หน้าว่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒

๓๙

หมวด ๑	บททั่วไป	๔๓
หมวด ๒	การให้ข้อมูลและการจัดให้มีการแสดง ความคิดเห็นในเรื่องที่จัดทำประชามติ	๔๖
หมวด ๓	เขตออกเสียง และหน่วยออกเสียง	๔๘
หมวด ๔	ผู้มีสิทธิออกเสียง และบัญชีรายชื่อ ผู้มีสิทธิออกเสียง	๕๒
หมวด ๕	เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการออกเสียง	๕๓
หมวด ๖	หีบบัตรออกเสียง และบัตรออกเสียงประชามติ	๕๕
หมวด ๗	การลงคะแนนออกเสียง และการนับคะแนน	๕๖
หมวด ๘	การประกาศผลการออกเสียง	๖๓
หมวด ๙	การคัดค้านการออกเสียง	๖๓
หมวด ๑๐	ความผิดและบทกำหนดโทษ	๖๔

หน้าว่าง

**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒**

หน้าว่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

พ.ศ. ๒๕๕๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

เป็นปีที่ ๖๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติ
บางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙
ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖
มาตรา ๔๕ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๙ และมาตรา ๖๒ ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจ
ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒”

เริ่มบังคับใช้ **มาตรา ๒** พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้ บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ผลการบังคับใช้ **มาตรา ๓** ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๒

(๒) ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๔ ลงวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙

นิยามของคำ **มาตรา ๔** ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ที่ใช้ใน พ.ร.บ.นี้ “หน่วยราชการ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นแต่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ทบวง กรม

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า หน่วยงานอื่นของรัฐ นอกจากหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

“รัฐวิสาหกิจ” หมายความว่า รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

“ราชการส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า ราชการส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

“ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า พนักงาน ลูกจ้าง หรือ บุคคลซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินแต่งตั้งให้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๕ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินรักษาการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออก การรักษาการ ตาม พ.ร.บ.ฯ นี้
ระเบียบหรือประกาศโดยความเห็นชอบร่วมกันของผู้ตรวจการ
แผ่นดินเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
ระเบียบหรือประกาศนั้นเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา
แล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

ผู้ตรวจการแผ่นดิน

ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๖ ผู้ตรวจการแผ่นดินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มีองค์ประกอบ มีวิธีการสรรหา การเลือก และการให้ความเห็นชอบ และวาระการดำรงตำแหน่ง ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเป็นหน่วยราชการในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

คุณสมบัติของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๗ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องเป็นผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน มีความรอบรู้ และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน วิชาหกิจ หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะ และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

คุณสมบัติและ
ลักษณะต้องห้าม
ของผู้ตรวจการ
แผ่นดิน

มาตรา ๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันสมัคร
- (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (๔) ไม่เคยเป็นผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(๕) ไม่เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

(๖) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
ข้าราชการการเมือง ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น

(๗) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือผู้มี
ตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสามปีก่อนวันสมัคร

(๘) ไม่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาล
ปกครอง กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการป้องกันและปราบปราม
การทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๙) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเคยเป็นบุคคล
ล้มละลายทุจริต

(๑๐) ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้อัตนั้น
จะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นกรณีที่ดี
ยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำ
โดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

(๑๑) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจาก
หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ
ส่วนท้องถิ่น เพราะกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(๑๒) ไม่เคยถูกวินัยจัญหรือมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ
ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ

(๑๓) ไม่เคยถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ

(๑๔) ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ

(๑๕) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สิน

ตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น
ผิดปกติ

การพ้นจาก
ตำแหน่งของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ
ผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘

(๕) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุด
หรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นกรณีที่ดียังไม่ถึงที่สุดหรือ
มีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิด
ลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

(๖) ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สิน
ตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น
ผิดปกติ

(๗) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๗

(๑) (๒) (๓) และ (๔) ของรัฐธรรมนูญ

(๘) วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

กรณีที่ประธาน
ผู้ตรวจการแผ่นดิน
หรือผู้ตรวจการ
แผ่นดินพ้นจาก
ตำแหน่ง

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน
หรือผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่ง ให้ดำเนินการสรรหา
และเลือกผู้ตรวจการแผ่นดินให้แล้วเสร็จตามที่รัฐธรรมนูญ
กำหนด

ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดิน
ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการ
แต่งตั้งประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้นใหม่

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจาก
ตำแหน่งซึ่งมิใช่เป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้ผู้ตรวจการ
แผ่นดินที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

ในกรณีที่เหลือผู้ตรวจการแผ่นดินจำนวนสองคน
ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่อาวุโสสูงสุดปฏิบัติหน้าที่แทนประธาน
ผู้ตรวจการแผ่นดิน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดินคนใหม่

มาตรา ๑๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการ
แผ่นดิน ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดิน
ประชุมร่วมกันพิจารณาแบ่งงานเพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแต่ละคน
ปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระ และรับผิดชอบตามขอบเขตของงานที่ได้
รับมอบหมายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินร่วมกันกำหนด เว้นแต่กรณีตาม
วรรคสาม

ในการประชุมตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดิน ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดินไม่มาประชุม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่อาวุโสสูงสุดเป็น
ประธานในที่ประชุม

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๑๔
มาตรา ๑๕ (๕) (๖) (๗) และ (๘) มาตรา ๒๔ วรรคสาม

กรณีที่
ผู้ตรวจการแผ่นดิน
พ้นจากตำแหน่ง
ซึ่งมิใช่ตามวาระ

การปฏิบัติหน้าที่
ของผู้ตรวจการ
แผ่นดิน

มาตรา ๒๕ วรรคสอง มาตรา ๓๒ วรรคสอง มาตรา ๓๓ วรรคสอง และวรรคสาม มาตรา ๓๗ วรรคสอง มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ หรือกรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกันและ หากผู้ตรวจการแผ่นดินเหลืออยู่สองคน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่เหลืออยู่ปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกันได้

อำนาจหน้าที่ของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๑๓ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียน ในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงาน ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้น จะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตาม รัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึง

การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

(ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

(๓) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการ
ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญในกรณี que เห็นว่าจำเป็น

(๔) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่
พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และวุฒิสภา
ทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและ
เปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

การใช้อำนาจหน้าที่ตาม (๑) (ก) (ข) และ (ค)
ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียน เว้นแต่เป็น
กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อ
ความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์
สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มี
การร้องเรียนได้

มาตรา ๑๕ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาล
รัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้ เมื่อเห็นว่ากรณี ดังต่อไปนี้

(๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความ
ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาล
รัฐธรรมนูญโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

กรณีที่ผู้ตรวจการ
แผ่นดินอาจเสนอ
เรื่องต่อ
ศาลรัฐธรรมนูญ
หรือศาลปกครองได้

(๒) กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของบุคคลใดตามมาตรา ๑๓ (๑) (ก) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครองโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัย

อำนาจของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๑๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๒) ให้หัวหน้าหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานตาม (๑) พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือบุคคลใด มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๓) ขอให้ศาลส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๔) ตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวกับเรื่องที่มีการร้องเรียนโดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันควร

(๕) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการรับคำร้องเรียนไว้พิจารณาและระเบียบว่าด้วยการสอบสวนหาข้อเท็จจริง

(๖) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘

(๗) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายค่าใช้จ่ายเบียดเบียนและค่าเดินทางของพยานบุคคลและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

(๘) ออกระเบียบหรือปฏิบัติการอื่นใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๑๖ ในการใช้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา ๑๕ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการใช้อำนาจ

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่อาจสอบสวนหาข้อเท็จจริงในเรื่องใดต่อไปได้ให้ยุติเรื่องนั้นและให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานให้คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทราบโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๑๗ การจัดทำรายงานตามมาตรา ๓๒ และ มาตรา ๓๓ ให้กระทำการสรุปรายงานโดยมิให้ระบุนรายละเอียดอันเป็นการเปิดเผยความลับของบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยไม่จำเป็น

การจัดทำรายงาน

ความผิดทางแพ่ง
หรือทางอาญา

มาตรา ๑๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งหรือทางอาญาเนื่องจากการที่ตนได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่โดยสุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๙ ผู้ที่ให้ถ้อยคำ หรือให้วัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แก่ผู้ตรวจการแผ่นดินหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือผู้ที่จัดทำและเผยแพร่รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๔๓ ไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัยเนื่องจากการที่ตนเปิดเผยข้อมูล หรือให้วัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐาน หรือจัดทำและเผยแพร่รายงานโดยสุจริตแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๐ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

การเปิดเผย
ข้อความ
ข้อเท็จจริงหรือ
ข้อมูล

มาตรา ๒๑ ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่ได้มาเนื่องจากการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะมอบหมาย หรือเป็นการกระทำตามหน้าที่ราชการ หรือเพื่อประโยชน์แก่การตรวจสอบหรือพิจารณาสอบสวน หรือเป็นการรายงานตามอำนาจหน้าที่ หรือการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๒ เงินเดือน เงินประจำตำแหน่งและ
 ประโยชน์ตอบแทนอื่นของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการ
 แผ่นดิน ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

เงินเดือน
 เงินประจำตำแหน่ง
 ของประธาน
 ผู้ตรวจการแผ่นดิน
 และผู้ตรวจการ
 แผ่นดิน

หมวด ๒

การร้องเรียน และการพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง

ส่วนที่ ๑

การร้องเรียน

มาตรา ๒๓ บุคคล คณะบุคคล และชุมชน ย่อมมีสิทธิ
 ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้ตามบทบัญญัติแห่งพระราช
 บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

การร้องเรียนต่อ
 ผู้ตรวจการแผ่นดิน

การร้องเรียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
 ไม่ตัดสิทธิผู้ร้องเรียนที่จะดำเนินการตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๒๔ การร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินให้
 ทำได้โดยทำเป็นหนังสือ ด้วยวาจาหรือด้วยวิธีการอื่น

วิธีการ
 การร้องเรียน

ในกรณีร้องเรียนเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องมีรายละเอียด
 ดังต่อไปนี้

กรณีร้องเรียน
 เป็นหนังสือ

กรณีร้องเรียน
เป็นหนังสือ

(๑) ระบุชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องเรียน

(๒) ระบุเหตุที่ทำให้ต้องร้องเรียนพร้อมด้วยข้อเท็จจริง
หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนตามสมควร

(๓) ใช้ถ้อยคำสุภาพ

(๔) ลงลายมือชื่อผู้ร้องเรียน

หลักเกณฑ์และวิธีการการร้องเรียนด้วยวาจา หรือวิธีการอื่น
ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

การเสนอ
คำร้องเรียน

มาตรา ๒๕ การเสนอคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน
จะเสนอโดยนำส่งด้วยตนเอง ส่งทางไปรษณีย์ มอบให้บุคคลอื่น
นำส่ง หรือนำส่งด้วยวิธีการอื่นต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการการนำเสนอคำร้องเรียนด้วยวิธีการ
อื่นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดินกำหนด

กรณีที่
คณะกรรมการ
สอบสวนหรือ
พิจารณาเรื่องที่อยู่
ในอำนาจหน้าที่ของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๒๖ ในกรณีที่คณะกรรมการของสภาผู้แทน
ราษฎรหรือคณะกรรมการของวุฒิสภาได้สอบสวนหรือ
พิจารณาเรื่องใดและเห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ
ผู้ตรวจการแผ่นดินที่จะดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญนี้ได้ คณะกรรมการดังกล่าวจะส่งเรื่องนั้นให้
ผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อดำเนินการก็ได้ และให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน
แจ้งผลการดำเนินการเบื้องต้นต่อคณะกรรมการ

มาตรา ๒๗ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับเรื่องจาก
คณะกรรมการตามมาตรา ๒๖ แล้ว แม้ภายหลังคณะกรรมการ

ดังกล่าวจะพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะย่อมไม่เป็นการตัดอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินที่จะดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไป

ส่วนที่ ๒

การพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๒๘ เรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ได้รับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา

ลักษณะของเรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่รับไว้พิจารณา หรือยุติการพิจารณา

(๑) เรื่องที่เป็นนโยบายซึ่งคณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา

เว้นแต่การปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๑๓

(๑) หรือ (๒)

(๒) เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว

(๓) เรื่องที่มีได้เป็นไปตามมาตรา ๑๓ (๑) หรือ (๒)

(๔) เรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลหรือการลงโทษทางวินัยของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา ๑๓ (๒)

(๕) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๔

มาตรา ๒๙ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจไม่รับพิจารณา หรืออาจยุติการพิจารณาเรื่อง ดังต่อไปนี้

ลักษณะของเรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจไม่รับพิจารณา หรืออาจยุติการพิจารณา

ลักษณะของเรื่องที่
ผู้ตรวจการแผ่นดิน
อาจไม่รับพิจารณา
หรืออาจยุติ
การพิจารณา

(๑) เรื่องที่เกี่ยวกับการทุจริตหรือประพฤติมิชอบใน
วงราชการ

(๒) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย และการ
พิจารณาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๓) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนได้ยื่นเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่
วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการร้องเรียน และการพิจารณา
จะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๔) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนได้รับการแก้ไขความเดือดร้อน
หรือความไม่เป็นธรรมหรือได้รับการชดใช้ความเสียหายอย่าง
เหมาะสมแล้ว และการพิจารณาต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อ
ประชาชนโดยส่วนรวม

(๕) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนไม่มาให้ถ้อยคำ ไม่แสดงพยาน
หลักฐาน หรือไม่ดำเนินการตามหนังสือที่ได้รับจากผู้ตรวจการ
แผ่นดิน ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(๖) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนตายโดยไม่มีทายาทเข้าแทนที่
และการพิจารณาต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๗) เรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเคยสรุปผลการพิจารณา
แล้ว เว้นแต่จะปรากฏพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่อันอาจ
ทำให้ผลการพิจารณาเปลี่ยนแปลงไป

การดำเนินการ
เกี่ยวกับเรื่องใด
ที่ไม่รับไว้พิจารณา
หรืออาจไม่รับ
พิจารณาของ
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๓๐ เรื่องใดที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่รับไว้
พิจารณาตามมาตรา ๒๘ และเรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจไม่รับ
พิจารณาตามมาตรา ๒๙ ผู้ตรวจการแผ่นดินจะส่งเรื่องนั้นไป

ให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไปตามควรแก่กรณีก็ได้

มาตรา ๓๑ เมื่อมีการร้องเรียนตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องดำเนินการ ให้แล้วเสร็จโดยไม่ชักช้าและต้องเปิดโอกาสให้ผู้ร้องเรียน ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงาน ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องชี้แจงและ แสดงพยานหลักฐานประกอบคำชี้แจงของตนได้ตามสมควร

เรื่องใดที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมีคำวินิจฉัย สั่งไม่รับไว้ พิจารณาหรือให้ยุติเรื่อง ให้แจ้งให้ผู้ร้องเรียนทราบพร้อมทั้งเหตุผล ที่ไม่รับไว้พิจารณาหรือให้ยุติเรื่อง และเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ ราชการจะส่งคำสั่งไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนั้นทราบด้วย ก็ได้

เหตุผลตามวรรคสองให้ระบุข้อเท็จจริง กฎหมายที่ เกี่ยวข้องโดยละเอียด และในกรณีให้ยุติเรื่องเพราะเหตุที่ปรากฏ ข้อเท็จจริงว่าการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่นมิได้เป็นไปตามมาตรา ๑๓ (๑) (ก) (ข) (ค) หรือ มาตรา ๑๓ (๒) ให้ชี้แจงเหตุผลให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าว ชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรมโดยละเอียดให้ผู้ร้องเรียน ทราบด้วย

การเปิดโอกาส ให้ผู้ร้องเรียน ชี้แจงและแสดง พยานหลักฐาน

แจ้งเหตุผล ที่ไม่รับหรือ ยุติเรื่องให้ ผู้ร้องเรียนทราบ

ส่งรายงาน
สรุปข้อเท็จจริง

มาตรา ๓๒ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาและ
สอบสวนหาข้อเท็จจริงในเรื่องใดเสร็จแล้ว ให้จัดทำรายงานสรุป
ข้อเท็จจริง พร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
แก้ไขส่งให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ
ราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ หรือพิจารณาดำเนินการ
ต่อไป

เรื่องใดที่ผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาแล้วเห็นว่า
แม้ปรากฏว่าการกระทำในเรื่องใดของข้าราชการ พนักงาน หรือ
ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ
ราชการส่วนท้องถิ่นได้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ
ระเบียบ หรือมติคณะรัฐมนตรีแล้ว แต่กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ
ระเบียบ หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้น ก่อให้เกิดความ
ไม่เป็นธรรมหรือความไม่เสมอกันในกฎหมาย หรือเป็นการ
เลือกปฏิบัติ หรือลำเอียง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะต่อ
หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาดำเนินการให้มีการปรับปรุง หรือ
แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือมติ
คณะรัฐมนตรีในเรื่องดังกล่าวต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวกับมติ
คณะรัฐมนตรีให้ส่งรายงานดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีทราบด้วย

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอให้หน่วยงานตาม
วรรคสองปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ
และระเบียบ หากหน่วยงานนั้นไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะ

ดังกล่าวในเวลาอันควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอไปยังองค์กร
เพื่อการปฏิรูปกฎหมายตามรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการต่อไป
และรายงานเรื่องนั้นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร
และวุฒิสภาเพื่อทราบเป็นกรณีเร่งด่วน

มาตรา ๓๓ ในกรณีที่ข้าราชการ พนักงาน หรือ
ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ
ราชการส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของ
ผู้ตรวจการแผ่นดินเรื่องใดในเวลาอันควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน
ส่งเรื่องดังกล่าวไปยังนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือผู้ควบคุมหรือ
กำกับดูแลหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ
ราชการส่วนท้องถิ่นนั้น เพื่อให้สั่งการตามควรแก่กรณี และ
ให้รายงานผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบโดย
ไม่ชักช้า

กรณีไม่ปฏิบัติ
ตามความเห็น
หรือข้อเสนอแนะ
ของผู้ตรวจการ
แผ่นดิน

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งและระยะเวลาได้ล่วงเลย
ไปพอสมควรแล้ว ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วย
ราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น
ยังไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะดังกล่าวโดยไม่มี
เหตุอันควร และเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญหรือเกี่ยวกับ
ประโยชน์สาธารณะ หรือเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก
ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำรายงานเรื่องนั้นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เป็นกรณีเร่งด่วน

รายงานดังกล่าวให้เปิดเผยให้ประชาชนทราบตามวิธีการ
ที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๓๔ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าเรื่องใด
มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการทุจริต หรือประพฤติมิชอบในวงราชการ
หรือมีมูลความผิดทางอาญา หรือมีมูลความผิดทางวินัย
ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งให้หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนเรื่อง
นั้นๆ และผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง
ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ
ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ให้หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนและผู้บังคับบัญชา
ตามวรรคหนึ่งแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ
ทุกสามเดือน

หมวด ๓

การตรวจสอบองค์การตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม

กรณีละเลย
การปฏิบัติหน้าที่
หรือปฏิบัติหน้าที่
โดยไม่ชอบ

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่มีการละเลยการปฏิบัติหน้าที่
หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตาม
รัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา ๑๓
(๑) (ค) ให้นำบทบัญญัติหมวด ๒ การร้องเรียน และการพิจารณา
สอบสวนหาข้อเท็จจริง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๔
จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๓๖ การดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

การดำเนินการ
เกี่ยวกับจริยธรรม

(๑) เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมหรือปรับปรุงประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท

(๒) ส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม

(๓) รายงานการกระทำที่มีการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรม เพื่อให้ผู้ที่รับผิดชอบในการบังคับการให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรม ดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรม

เพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินการตามหมวดนี้ ให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่น ส่งประมวลจริยธรรมที่ได้จัดทำขึ้นไปยังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินภายในหกสิบวันนับแต่วันที่จัดทำประมวลจริยธรรมดังกล่าวแล้วเสร็จ

กรณีมีการ
ร้องเรียนว่า
ผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง
ฝ่าฝืนหรือ
ไม่ปฏิบัติตาม
มาตรฐานทาง
จริยธรรม

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่มีการร้องเรียนว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามประมวลจริยธรรม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริง โดยให้นำบทบัญญัติหมวด ๒ การร้องเรียน และการพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อดำเนินการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม ตามประมวลจริยธรรม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรม หากการกระทำของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวเป็นการกระทำผิดร้ายแรง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณาดำเนินการ โดยให้ถือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ

กรณีมีการ
ร้องเรียนว่า
เจ้าหน้าที่ของรัฐ
ฝ่าฝืนหรือ
ไม่ปฏิบัติตาม
มาตรฐานทาง
จริยธรรม

มาตรา ๓๘ ในกรณีที่มีการร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามประมวลจริยธรรม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ผู้ที่มีอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรม เพื่อดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม มีลักษณะร้ายแรง หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการดำเนินการของผู้ที่รับผิดชอบ จะไม่เป็นไปด้วยความเป็นธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินจะไต่สวน และเปิดเผยผลการไต่สวนต่อสาธารณะก็ได้

กรณีการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติ ตามมาตรฐาน ทางจริยธรรม มีลักษณะ ร้ายแรง

การไต่สวนและเปิดเผยผลการไต่สวนต่อสาธารณะตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน กำหนดซึ่งอย่างน้อยต้องมีมาตรฐานหรือหลักประกันไม่ต่ำกว่า มาตรฐานหรือหลักประกันตามมาตรา ๓๑

การไต่สวน และเปิดเผย ผลการไต่สวน ต่อสาธารณะ

หมวด ๕

การติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๔๐ ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจขอให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ชี้แจงและรายงานผลการดำเนินการเพื่อประกอบการพิจารณา

การติดตาม ประเมินผลและ จัดทำข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติตาม รัฐธรรมนูญ

เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วพบว่าหน่วยงานใดยังไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินจัดทำ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญในเรื่องใด ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินจัดทำ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วแจ้งไปยังผู้ควบคุม

หรือกำกับดูแลหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นนั้น เพื่อให้สั่งการตามควรแก่กรณี และให้รายงานผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ

การประเมินผล
การปฏิบัติตาม
รัฐธรรมนูญ

มาตรา ๕๑ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำการประเมินผล การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์การประเมินผลที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รายงานต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาเพื่อทราบตามมาตรา ๕๓

หากมี
ข้อพิจารณา
เพื่อแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญ

มาตรา ๕๒ ในการประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่า มีข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยความเห็นชอบร่วมกันของผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาเพื่อพิจารณาดำเนินการตามควรแก่กรณี

หมวด ๖

การรายงานประจำปี

มาตรา ๔๓ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำรายงานประจำปี เสนอต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาภายในเดือนมีนาคมของทุกปี โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินคนใดคนหนึ่งมาแถลงรายงานประจำปีต่อสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาด้วยตนเอง ในรายงานดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีเรื่องดังต่อไปนี้

การจัดทำ
รายงานประจำปี

(๑) ผลการพิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ พร้อมทั้งข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะที่เสนอต่อหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(๒) ผลการปฏิบัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการตามข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๓) การไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๔) การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๕) ผลการติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

การเปิดเผย
รายงานประจำปี

(๖) อุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน
รายงานประจำปีตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
และเปิดเผยให้สาธารณชนทราบตามวิธีการที่ประธานผู้ตรวจการ
แผ่นดินกำหนด ในการกำหนดวิธีการเปิดเผยนี้ ให้ประธาน
ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนดรูปแบบที่คนพิการและผู้สูงอายุ
สามารถเข้าถึงได้ด้วย

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นสมควรรายงานให้
คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาทราบเป็นพิเศษ
เฉพาะเรื่องเพราะเป็นกรณีเร่งด่วน หรือจะเป็นประโยชน์ต่อการ
บริหารราชการแผ่นดินก็ให้กระทำได้

มาตรา ๔๔ ให้นำความในมาตรา ๑๗ มาใช้บังคับกับ
การจัดทำรายงานตามมาตรา ๔๓

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๕ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ (๒)
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๖ ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่
ตามมาตรา ๑๕ (๔) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือ
ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๗ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๑ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๘ การดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน บทเฉพาะกาลของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือที่ได้ดำเนินการแต่ยังไม่แล้วเสร็จให้ถือว่าเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔๙ บรรดา กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้มีผลใช้บังคับต่อไปได้จนกว่าจะมีกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๕๐ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้คงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะ

สิ้นสุดวาระ โดยให้เริ่มนับวาระตั้งแต่วันที่พระมหากษัตริย์
ทรงแต่งตั้ง

มาตรา ๕๑ ให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของ
รัฐสภาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการ
แผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้มีกฎหมายว่าด้วยสำนักงานผู้ตรวจการ
แผ่นดินมาใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๓๘ บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน และมาตรา ๒๔๒ บัญญัติให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินและกำหนดให้คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจการแผ่นดินให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

หน้าว่าง

**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒**

หน้าว่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

พ.ศ. ๒๕๕๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

เป็นปีที่ ๖๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติ
บางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล
ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๕ ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดย

อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. ๒๕๕๒”

เริ่มบังคับ

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

นิยามของคำที่ใช้
ใน พ.ร.บ.ฯ นี้

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ “การออกเสียง” หมายความว่า การออกเสียงประชามติ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

“ผู้มีสิทธิออกเสียง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

“วันออกเสียง” หมายความว่า วันที่กำหนดให้เป็นวันออกเสียงประชามติ

“เขตออกเสียง” หมายความว่า ท้องที่ที่กำหนดให้เป็นเขตออกเสียงประชามติ

“หน่วยออกเสียง” หมายความว่า ท้องถิ่นที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนออกเสียงประชามติ

“ที่ออกเสียง” หมายความว่า สถานที่ที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนออกเสียงประชามติ และให้หมายความรวมถึง

บริเวณที่กำหนดขึ้นโดยรอบที่ออกเสียงประชามติ

“หีบบัตรออกเสียง” หมายความว่า หีบสำหรับใส่บัตรออกเสียงประชามติ

“จังหวัด” หมายความว่ารวมถึง กรุงเทพมหานคร

“อำเภอ” หมายความว่ารวมถึง เขตและกิ่งอำเภอ

“เทศบาล” หมายความว่ารวมถึง เมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น

มาตรา ๔ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

การรักษาการตาม พ.ร.บ.ฯ นี้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๕ ในกรณีที่จะดำเนินการจัดทำประชามติตามมาตรา ๑๖๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรีประกาศให้มีการออกเสียงในราชกิจจานุเบกษา โดยจะต้องมีรายละเอียด ดังนี้

การออกประกาศ
การจัดทำ
ประชามติ

(๑) กำหนดเรื่องในการจัดทำประชามติ ซึ่งจะต้องมีข้อความที่ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติ

(๒) กำหนดว่าการจัดให้มีการออกเสียงดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้มีข้อยุติโดยเสียงข้างมากของผู้มีสิทธิออกเสียง

หรือเป็นไปเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี

ในกรณีที่ จะดำเนินการจัดทำประชามติตามที่ มีกฎหมาย บัญญัติตาม มาตรา ๑๖๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ให้ผู้มีอำนาจ ตามกฎหมายประกาศให้มีการออกเสียงในราชกิจจานุเบกษา โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำประชามติตามที่กฎหมายนั้น บัญญัติ ถ้ากฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติผู้มีอำนาจออกประกาศ ให้มีการออกเสียงไว้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจออก ประกาศให้มีการออกเสียงตามกฎหมายนั้น

ประกาศกำหนด
วันออกเสียง

มาตรา ๖ เมื่อมีประกาศให้มีการออกเสียงตาม มาตรา ๕ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันออกเสียง ในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีประกาศดังกล่าว วันออกเสียงต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทุกเขตออกเสียง และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) วันออกเสียงในการจัดทำประชามติตาม มาตรา ๑๖๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญต้องกำหนดวันออกเสียงภายในระยะเวลา ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่ วันประกาศให้มีการออกเสียงในราชกิจจานุเบกษา

(๒) วันออกเสียงในการจัดทำประชามติตามที่ มีกฎหมาย บัญญัติตาม มาตรา ๑๖๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ต้องกำหนด วันออกเสียงตามที่กฎหมายนั้นบัญญัติ ซึ่งต้องกำหนดวันออกเสียง ภายในระยะเวลา ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันประกาศให้มีการออกเสียงในราชกิจจานุเบกษา

ถ้ากฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติวันออกเสียง ให้คณะกรรมการ
การเลือกตั้งกำหนดวันออกเสียงตามระยะเวลาที่กำหนดใน (๑)

ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันประกาศให้มีการ
การออกเสียงใดแล้ว ถ้ามีผู้มีสิทธิออกเสียงเห็นว่าการให้มีการ
ออกเสียงนั้นไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายที่บัญญัติ
ให้มีการออกเสียงประชามติ หรือตามเจตนารมณ์ของมาตรา ๑๖๕
ของรัฐธรรมนูญสามารถเสนอคำฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุด
เพื่อให้มีคำวินิจฉัยโดยเร็ว

มาตรา ๗ ในการดำเนินการจัดทำประชามติตาม
มาตรา ๑๖๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ให้รัฐอุดหนุนหรือจัดสรร
ค่าใช้จ่ายอย่างเพียงพอแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งและหน่วยงาน
ของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติที่ต้องดำเนินการ
ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติแก่ผู้มีสิทธิออกเสียง

ค่าใช้จ่ายในการ
ดำเนินการจัดทำ
ประชามติ

ในการดำเนินการจัดทำประชามติตามที่มีกฎหมายบัญญัติ
ตามมาตรา ๑๖๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ให้หน่วยงานของรัฐที่จะจัด
ทำประชามติรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการจัดทำประชามติทั้งหมด
เว้นแต่ค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการ
การออกเสียงประจำเขตออกเสียง

มาตรา ๘ การออกเสียง ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนน
โดยตรงและลับ

วิธีออกเสียง
ลงคะแนน

มาตรา ๙ การออกเสียงที่จะถือว่ามีข้อยุติในเรื่อง
ที่จัดทำประชามติต้องมีผู้มาออกเสียงเป็นจำนวนเสียงข้างมาก

การออกเสียง
ที่ถือว่ามีข้อยุติ
ในเรื่องที่จัดทำ
ประชามติ

ของผู้มีสิทธิออกเสียงและมีจำนวนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มาออกเสียงในเรื่องที่จัดทำประชามตินั้น

การออกเสียงเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี ให้ถือเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงในการให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องที่จัดทำประชามติ

การออกเสียงตามที่มีกฎหมายบัญญัติตามมาตรา ๑๖๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญให้ถือจำนวนคะแนนเสียงตามที่กฎหมายนั้นบัญญัติ แต่ถ้ากฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติจำนวนคะแนนเสียงไว้ให้นำความในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๒

การให้ข้อมูลและการจัดให้มีการแสดงความคิดเห็น ในเรื่องที่จัดทำประชามติ

การดำเนินการ
ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
เรื่องที่จะจัดทำ
ประชามติ

มาตรา ๑๐ เมื่อมีประกาศให้มีการออกเสียงตามมาตรา ๕ ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติต้องดำเนินการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงได้รับทราบอย่างเพียงพอ

การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อเรื่องที่จะจัดทำประชามติ และเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการทำประชามติ

(๒) สารระสำคัญของกิจการในเรื่องที่ทำประชามติ

(๓) ขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินกิจการในเรื่องที่ทำประชามติ

(๔) ประมาณการค่าใช้จ่ายและที่มาของงบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายสำหรับกิจการในเรื่องที่ทำประชามติ

(๕) ประโยชน์ได้เสียที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศชาติ ท้องถิ่นหรือประชาชน รวมทั้งมาตรการป้องกัน แก้ไข หรือเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการพร้อมสรุปเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียด้วย

การจัดทำและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติตามวรรคหนึ่งต้องมุ่งให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติ และต้องไม่มีลักษณะเป็นการชี้้นำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับเรื่องที่จะจัดทำประชามตินั้น

ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติประกาศข้อมูลที่ต้องเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศให้มีการออกเสียง รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลส่งให้เจ้าบ้านทราบไม่น้อยกว่าสามสิบวันก่อนวันออกเสียง

นอกจากการเผยแพร่ข้อมูลตามวรรคสี่แล้ว ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติประสานกับสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐและสื่อประชาสัมพันธ์อื่นเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดทำประชามติให้ผู้มีสิทธิออกเสียงได้ทราบอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

เผยแพร่
กระบวนการ
ขั้นตอนการ
ออกเสียงและ
จัดให้มีการแสดง
ความคิดเห็น

มาตรา ๑๑ เมื่อมีประกาศกำหนดวันออกเสียงตามมาตรา ๖ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเผยแพร่กระบวนการและขั้นตอนการออกเสียงให้ผู้มีสิทธิออกเสียงได้รับทราบอย่างทั่วถึง รวมทั้งจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระและเท่าเทียมกัน ทั้งบุคคลฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบในเรื่องที่จัดทำประชามติ

ให้สถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ จัดสรรเวลาออกอากาศตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หมวด ๓

เขตออกเสียง และหน่วยออกเสียง

เขตออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๑๒ การออกเสียงตามมาตรา ๑๖๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตออกเสียง สำหรับการออกเสียง

ตามมาตรา ๑๖๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญให้ใช้เขตออกเสียงที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดเป็นเขตออกเสียง

กรณีใช้เขตจังหวัดเป็นเขตออกเสียงให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นคณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้อำนวยการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในเขตออกเสียงตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด รวมทั้งปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงและผู้อำนวยการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง

กรณีมิได้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตออกเสียงให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายแต่งตั้งคณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงไม่เกินห้าคน และผู้อำนวยการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงหนึ่งคน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในเขตออกเสียงตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด รวมทั้งปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

มาตรา ๑๓ ให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงกำหนดหน่วยออกเสียงที่จะพึงมีในแต่ละเขตจังหวัดหรือเขตออกเสียง โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาใช้สิทธิออกเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียง

การกำหนดหน่วยออกเสียงประชาชนติ

การกำหนดหน่วยออกเสียงตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตของหน่วยออกเสียง เว้นแต่ในกรณีที่ผู้มีสิทธิออกเสียงจำนวนน้อยจะรวมหมู่บ้านที่อยู่ติดกันตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไปเป็นหน่วยออกเสียงเดียวกันก็ได้ สำหรับเขตเทศบาล เขตกรุงเทพมหานคร หรือเขตชุมชนหนาแน่น อาจกำหนดให้ใช้เขตชุมชน แนวถนน ตรอก ซอย คลอง หรือแม่น้ำ เป็นเขตของหน่วยออกเสียงก็ได้ และ

(๒) ให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงหน่วยละแปดร้อยคนเป็นประมาณแต่ถ้าเห็นว่าไม่เป็นการสะดวกหรือไม่ปลอดภัยในการไปลงคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงอาจกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงมากกว่าจำนวนดังกล่าวก็ได้ หรือจะกำหนดหน่วยออกเสียงเพิ่มขึ้นโดยมีจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงน้อยกว่าจำนวนดังกล่าวก็ได้

ระยะเวลาประกาศ
หน่วยออกเสียง

ให้ดำเนินการประกาศหน่วยออกเสียงไม่น้อยกว่าสี่สิบวันก่อนวันออกเสียง โดยให้ปิดประกาศไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต ที่ว่าการกิ่งอำเภอ สำนักงานเทศบาล ศาลาว่าการเมืองพัทยา ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร ในกรณีจำเป็นอาจให้จัดทำแผนที่สังเขปแสดงเขตของหน่วยออกเสียงไว้ด้วยก็ได้

การเปลี่ยนแปลง
เขตของหน่วย
ออกเสียง

การเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยออกเสียง ให้กระทำได้โดยประกาศก่อนวันออกเสียงไม่น้อยกว่าสิบวัน เว้นแต่ในกรณีเกิดเหตุจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็น

อย่างอื่นจะประกาศเปลี่ยนแปลงก่อนวันออกเสียงน้อยกว่าสิบวัน
ก็ได้ และให้นำความในวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔ ในการกำหนดหน่วยออกเสียงตามมาตรา
๑๓ ให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง กำหนด
ที่ออกเสียงของแต่ละหน่วยออกเสียงไว้ด้วยและให้นำความใน
มาตรา ๑๓ วรรคสามและวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับการ
ประกาศกำหนดที่ออกเสียงและการเปลี่ยนแปลงที่ออกเสียง

ประกาศกำหนด
ที่ออกเสียงและ
การเปลี่ยนแปลง
ที่ออกเสียง

ที่ออกเสียงตามวรรคหนึ่งต้องเป็นสถานที่ที่ประชาชน
เข้าออกได้สะดวก เพื่อการลงคะแนนออกเสียง มีความเหมาะสม
มีขนาดพอสมควร และควรตั้งอยู่ในย่านกลางของหน่วยออกเสียง
พร้อมทั้งให้มีป้ายหรือเครื่องหมายอื่นใดเพื่อแสดงขอบเขต
บริเวณของที่ออกเสียงไว้ด้วย ตามลักษณะของท้องที่และ
ภูมิประเทศในการลงคะแนนออกเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียง

สถานที่ใช้
ในการออกเสียง

ในเขตออกเสียงใดถ้าเห็นว่าจะเป็นการอำนวยความสะดวก
สะดวกแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงหรือเพื่อความปลอดภัยของผู้มีสิทธิ
ออกเสียง อาจประกาศกำหนดที่ออกเสียงนอกเขตของหน่วย
ออกเสียงก็ได้แต่ต้องอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับหน่วยออกเสียงนั้น

หมวด ๔

ผู้มีสิทธิออกเสียง และบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง

ผู้มีสิทธิ
ออกเสียง

มาตรา ๑๕ ผู้มีสิทธิออกเสียงต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ
ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง
ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

การจัดทำบัญชี
รายชื่อผู้มีสิทธิ
ออกเสียง

มาตรา ๑๖ เมื่อมีประกาศกำหนดวันออกเสียง
ให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงหรือผู้ซึ่ง
คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย จัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิ
ออกเสียงของแต่ละหน่วยออกเสียงและปิดประกาศบัญชีรายชื่อบริเวณ
ดังกล่าว พร้อมทั้งประกาศให้มีการออกเสียงตามมาตรา ๕
ไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ศาลว่าการกรุงเทพมหานคร ที่ว่าการ
อำเภอ สำนักงานเขต ที่ว่าการกิ่งอำเภอ สำนักงานเทศบาล
ศาลว่าการเมืองพัทยา ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล
ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือที่ทำการชุมชนเมือง และที่ออกเสียงหรือ
บริเวณใกล้เคียงกับที่ออกเสียงในเขตออกเสียงนั้นไม่น้อยกว่า
ยี่สิบวันก่อนวันออกเสียง

การเพิ่มชื่อ
ผู้มีสิทธิออกเสียง
และการถอนชื่อ
ผู้ไม่มีสิทธิ
ออกเสียง

ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอเพิ่มชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
และการถอนชื่อผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิก
วุฒิสภา มาใช้บังคับกับการเพิ่มชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงและการถอนชื่อ

ผู้ไม่มีสิทธิออกเสียงโดยอนุโลม ทั้งนี้ โดยให้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อหรือถอนชื่อต่อคณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

หมวด ๕

เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการออกเสียง

มาตรา ๑๗ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ผู้อำนวยการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงหรือคณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะบุคคล หรือบุคคลใดเป็นผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานการออกเสียงได้ตามสมควร

แต่งตั้ง
ผู้ช่วยเหลือ
การปฏิบัติงาน
การออกเสียง

มาตรา ๑๘ ให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการออกเสียงดังนี้

แต่งตั้งบุคคล
เป็นเจ้าพนักงาน
ผู้ดำเนินการ
ออกเสียง

(๑) ผู้อำนวยการประจำหน่วยออกเสียงหนึ่งคน มีหน้าที่อำนวยความสะดวกช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการตรวจสอบเอกสารและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงรวมทั้งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

(๒) คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงไม่น้อยกว่าห้าคน มีหน้าที่เกี่ยวกับการลงคะแนนออกเสียงในที่ออกเสียง

และนับคะแนนออกเสียงของหน่วยออกเสียงแต่ละแห่ง

ให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยและสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการประจำหน่วยออกเสียง และคณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียง

ในกรณีที่ผู้ใดขัดขวางการออกเสียง ให้กรรมการประจำหน่วยออกเสียงมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นออกไปจากที่ออกเสียงได้ แต่ต้องไม่ขัดขวางต่อการใช้สิทธิออกเสียงของผู้นั้น

คณะกรรมการ
ประจำหน่วย
ออกเสียง

มาตรา ๑๙ คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงตามมาตรา ๑๘ (๒) ให้ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการไม่น้อยกว่าสี่คน ซึ่งแต่งตั้งจากผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตออกเสียงนั้น

ในกรณีที่กรรมการประจำหน่วยออกเสียงตามวรรคหนึ่ง มีจำนวนไม่ถึงห้าคนให้คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงแต่งตั้งผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตออกเสียงนั้นเป็นกรรมการประจำหน่วยออกเสียงให้ได้จำนวนตามมาตรา ๑๘ (๒)

ในวันออกเสียง
กรณีที่มีการ
ประจำหน่วย
ออกเสียงมา
ไม่ครบตาม
จำนวนที่กำหนด

ในวันออกเสียง ถ้าถึงเวลาเปิดการลงคะแนนออกเสียงแล้วมีการกรรมการประจำหน่วยออกเสียงมาปฏิบัติหน้าที่ไม่ถึงห้าคนให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงที่อยู่ในขณะนั้นแต่งตั้งผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตออกเสียงนั้นเป็นกรรมการประจำหน่วยออกเสียงนั้นจนครบห้าคน แต่ถ้าไม่มีการกรรมการประจำหน่วยออกเสียงมาปฏิบัติหน้าที่เลย ให้คณะกรรมการการออกเสียง

ประจำเขตออกเสียงแต่งตั้งผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตออกเสียงนั้น เป็นกรรมการประจำหน่วยออกเสียงเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยออกเสียง ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

มาตรา ๒๐ นอกจากที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวิธีปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ค่าตอบแทนของบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หมวด ๖

หีบบัตรออกเสียง และบัตรออกเสียงประชามติ

มาตรา ๒๑ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีหีบบัตรออกเสียงและบัตรออกเสียงประชามติ โดยมีลักษณะที่เหมาะสมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิออกเสียง

หีบบัตร
ออกเสียงและ
บัตรออกเสียง

ลักษณะและขนาดของหีบบัตรออกเสียง บัตรออกเสียง
 ประชาชนติและวิธีการลงคะแนนในบัตรออกเสียงประชาชนติ ให้เป็น
 ไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หมวด ๗

การลงคะแนนออกเสียง และการนับคะแนน

การลงคะแนน ในบัตรออกเสียง ประชาชนติ	มาตรา ๒๒ การลงคะแนนในบัตรออกเสียงประชาชนติ ให้ผู้ออกเสียงทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมาย แสดงความคิดเห็นที่ผู้ออกเสียงเลือก
ระยะเวลาในการ ลงคะแนน	มาตรา ๒๓ ในวันออกเสียง ให้เปิดการลงคะแนน ออกเสียง ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา
หน่วยออกเสียง ลงคะแนน	มาตรา ๒๔ ผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อ ผู้มีสิทธิออกเสียงของหน่วยออกเสียงใดให้ลงคะแนนออกเสียงได้ ถนัด หน่วยออกเสียงนั้น และให้มีสิทธิลงคะแนนออกเสียงได้เพียง แห่งเดียว
	มาตรา ๒๕ ผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยออกเสียงอื่นที่อยู่นอกหน่วยออกเสียงที่ตน มีสิทธิออกเสียงในเขตออกเสียงเดียวกันสามารถลงคะแนนออกเสียง ในหน่วยออกเสียงที่ตนต้องปฏิบัติหน้าที่

มาตรา ๒๖ กรณีการออกเสียงทั่วราชอาณาจักร คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิทธิออกเสียงของผู้มีสิทธิซึ่งอยู่นอกเขต จังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันออกเสียงหรือผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ นอกราชอาณาจักร รวมทั้งวิธีการนับคะแนน และแจ้งผลคะแนน การออกเสียงในกรณีดังกล่าวด้วย

การออกเสียง
ประชามติ
สำหรับผู้ที่อยู่
นอกเขตจังหวัด
หรือผู้ที่มีถิ่นที่อยู่
นอกราชอาณาจักร

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ผู้มีสิทธิออกเสียงผู้ใดอยู่ใน จังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่อ อยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึง วันออกเสียงหรือมีถิ่นอยู่นอกราชอาณาจักร หากประสงค์จะ ใช้สิทธิออกเสียงในจังหวัดที่ตนอยู่หรือในประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ ต้องมาลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิออกเสียงนอกเขตจังหวัดหรือ นอกราชอาณาจักร แล้วแต่กรณี โดยต้องลงทะเบียนก่อนวันออก เสียงไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

การลงทะเบียน ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศกำหนด

มาตรา ๒๗ ก่อนเริ่มเปิดให้มีการออกเสียงให้คณะกรรมการ ประจำหน่วยออกเสียงนับจำนวนบัตรออกเสียงประชามติทั้งหมด ของหน่วยออกเสียงนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรออกเสียง ประชามติทั้งหมดในที่ออกเสียงไว้ในที่เปิดเผย เมื่อถึงเวลา เปิดการลงคะแนนให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียง

นับจำนวน
บัตรออกเสียง
ประชามติ
ก่อนเปิดให้มี
การออกเสียง

เปิดหีบบัตรออกเสียงในที่เปิดเผยแสดงให้ผู้มีสิทธิออกเสียง
ซึ่งอยู่ ณ ที่ออกเสียงนั้นเห็นว่าเป็นหีบเปล่าและให้ปิดหีบบัตร
ออกเสียงตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด แล้วให้
ทำการบันทึกการดำเนินการดังกล่าว โดยให้ผู้มีสิทธิออกเสียง
ไม่น้อยกว่าสองคนซึ่งอยู่ในที่ออกเสียงในขณะนั้นลงลายมือชื่อใน
บันทึกนั้นด้วย เว้นแต่ไม่มีผู้มีสิทธิออกเสียงอยู่ในขณะนั้น

การแสดงหลักฐาน
เพื่อออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๒๘ ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนน ให้ผู้มี
สิทธิออกเสียงซึ่งประสงค์จะลงคะแนนไปแสดงตนต่อกรรมการ
ประจำหน่วยออกเสียงโดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชน บัตร
ประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของ
ทางราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้
และมีหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตร

การตรวจสอบ
หลักฐานก่อน
การลงคะแนน

เมื่อคณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงตรวจสอบ
รายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงแล้วให้อ่านชื่อตัวและชื่อสกุลของผู้นั้นดัง ๆ
ถ้าไม่มีผู้ใดทักท้วง ให้หมายเหตุไว้ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง
และให้จดหมายเลขบัตรและสถานที่ออกบัตร และชื่อหน่วยงาน
ของรัฐที่ออกบัตร พร้อมทั้งให้กรรมการประจำหน่วยออกเสียง
จดลำดับที่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงที่ต้นขั้วบัตรออกเสียง
ประชามติ แล้วให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงลายมือชื่อหรือพิมพ์
ลายนิ้วมือในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเป็นหลักฐาน
ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด
แล้วให้กรรมการประจำหน่วยออกเสียงมอบบัตรออกเสียง
ประชามติให้แก่ผู้นั้นเพื่อไปลงคะแนน

ในกรณีที่มีผู้ทักท้วงหรือกรรมการประจำหน่วยออกเสียงสงสัยว่าผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งมาแสดงตนนั้นไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงมีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยเป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงหรือไม่ และในกรณีที่คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงวินิจฉัยว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงทำบันทึกคำวินิจฉัยและลงลายมือชื่อไว้ด้วย และให้ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงนั้น

มาตรา ๒๙ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุในการลงคะแนนออกเสียง ให้คณะกรรมการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย จัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนออกเสียงของคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุไว้เป็นพิเศษ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการลงคะแนนออกเสียงภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียง แต่การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องให้คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุได้ลงคะแนนออกเสียงด้วยตนเอง ทั้งนี้ การอำนวยความสะดวกนั้นต้องเป็นไปเพื่อให้มีการลงคะแนนออกเสียงโดยตรงและลับ

การอำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือแก่คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

กรณีมีผู้ทักท้วงหรือสงสัยว่าผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง

การอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุในการลงคะแนนออกเสียง

การปิดการลง
คะแนนออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๓๐ เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนนออกเสียง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงประกาศปิดการลงคะแนน และงดจ่ายบัตรออกเสียงประชามติแล้วให้ทำเครื่องหมายในบัตรออกเสียงประชามติที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรออกเสียงประชามติที่ใช้ลงคะแนนออกเสียงไม่ได้ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด ในกรณีที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งประสงค์จะลงคะแนนออกเสียงได้มาอยู่ในบริเวณที่ออกเสียงแล้วก่อนเวลาปิดการลงคะแนนออกเสียงที่เหลืออยู่แต่ยังไม่ได้รับบัตรออกเสียงประชามติให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงมอบบัตรออกเสียงประชามติให้แก่ผู้มาแสดงตนนั้นและเมื่อผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนออกเสียงเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงปิดช่องใส่บัตรออกเสียงประชามติของหีบบัตรออกเสียง และจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรออกเสียงประชามติทั้งหมด จำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรออกเสียงประชามติและจำนวนบัตรออกเสียงประชามติที่เหลือ โดยให้กรรมการประจำหน่วยออกเสียงทุกคนลงลายมือชื่อไว้ และให้ทำสำเนาปิดประกาศไว้ ณ ที่ออกเสียงและให้ส่งต้นฉบับไปเก็บรักษาไว้ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การนับคะแนน

มาตรา ๓๑ เมื่อปิดการลงคะแนนออกเสียงแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงแต่ละแห่งนับคะแนน ณ ที่ออกเสียงนั้น โดยเปิดเผยติดต่อกันจนแล้วเสร็จ

วิธีการนับคะแนน ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ
การเลือกตั้งประกาศกำหนด

มาตรา ๓๒ บัตรออกเสียงประชามติดังต่อไปนี้ ให้ถือ บัตรเสีย
เป็นบัตรเสีย

- (๑) บัตรปลอม
- (๒) บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายลงคะแนน
- (๓) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนในทางใด
- (๔) บัตรที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนนอกช่องทำ
เครื่องหมาย

(๕) บัตรที่มีใช้บัตรที่กรรมการประจำหน่วยออกเสียง
มอบให้

- (๖) บัตรที่มีการเขียนข้อความหรือถ้อยคำอื่นใดลงไป
- (๗) บัตรที่มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง
ประกาศกำหนดว่าเป็นบัตรเสีย

ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงสลักหลังใน
บัตรที่มีลักษณะตามวรรคหนึ่งว่า “เสีย” พร้อมทั้งระบุเหตุผลว่า
เป็นบัตรเสียตามความในอนุมาตราใด แล้วลงลายมือชื่อกำกับไว้
ไม่น้อยกว่าสามคนและห้ามมิให้นับบัตรเสียเป็นคะแนน แต่ให้
นับรวมเป็นจำนวนผู้มาใช้สิทธิออกเสียงด้วย

มาตรา ๓๓ เมื่อนับคะแนนเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการ การรายงานผล
ประจำหน่วยออกเสียงนำบัตรออกเสียงประชามติของผู้มา การนับคะแนน

ใช้สิทธิออกเสียงทั้งหมดใส่ไว้ในหีบบัตรออกเสียงพร้อมทั้ง
รายงานผลการนับคะแนน แล้วปิดหีบบัตรออกเสียงจัดส่งไปให้
คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียงตามวิธีการที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

กรณีเกิดเหตุการณ์
ที่ทำให้การ
ลงคะแนนไม่
สามารถกระทำได้

มาตรา ๓๔ ในกรณีที่เกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย
เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ทำให้การลงคะแนน
ออกเสียงในหน่วยออกเสียงแห่งใดไม่สามารถกระทำได้ถ้าเหตุ
ดังกล่าวเกิดขึ้นก่อนวันออกเสียงให้คณะกรรมการการออกเสียง
ประจำเขตออกเสียงกำหนดหน่วยออกเสียงใหม่ให้ผู้มีสิทธิออกเสียง
สามารถไปลงคะแนนได้โดยสะดวกแล้วรายงานต่อคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง

ในกรณีที่เหตุตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้นในวันออกเสียง
ให้คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียงประกาศงดลงคะแนนใน
หน่วยออกเสียงนั้นและประกาศให้ผู้มีสิทธิออกเสียงในหน่วย
ออกเสียงนั้นไปใช้สิทธิออกเสียงที่หน่วยออกเสียงที่คณะกรรมการ
การออกเสียงประจำเขตออกเสียงกำหนดแทน แล้วรายงานต่อ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

หมวด ๘

การประกาศผลการออกเสียง

มาตรา ๓๕ เมื่อได้ผลการนับคะแนนออกเสียง
 ประชามติจากที่ออกเสียงทุกแห่งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง
 ประกาศผลการออกเสียงและจำนวนผู้มาใช้สิทธิออกเสียงใน
 ราชกิจจานุเบกษาโดยเร็ว และหากเป็นการออกเสียงตามมาตรา
 ๑๖๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญให้แจ้งผลไปยังนายกรัฐมนตรี

การประกาศผล
 การออกเสียง
 ประชามติและ
 จำนวนผู้มาใช้
 สิทธิออกเสียง

หมวด ๙

การคัดค้านการออกเสียง

มาตรา ๓๖ ผู้มีสิทธิออกเสียงในหน่วยออกเสียงใด
 เห็นว่าการออกเสียงในหน่วยออกเสียงนั้นเป็นไปโดยไม่สุจริตและ
 เทียงธรรม มีสิทธิยื่นคำคัดค้านโดยมีรายละเอียดแห่งพฤติการณ์
 หรือหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการออกเสียงนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่
 ชอบด้วยกฎหมายต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภายใน
 สี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่การลงคะแนนออกเสียงสิ้นสุดลง

การคัดค้าน
 การออกเสียง
 ประชามติ

มาตรา ๓๗ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับ
 คำคัดค้านแล้วให้ดำเนินการพิจารณาสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้
 ข้อเท็จจริงโดยพลัน ถ้าเห็นว่าการออกเสียงในหน่วยออกเสียงนั้น
 ประชามติ

การพิจารณา
 การคัดค้าน
 การออกเสียง
 ประชามติ

ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้มีคำสั่งให้ดำเนินการออกเสียงใหม่
 ในหน่วยออกเสียงนั้น ทั้งนี้ ต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่
 วันออกเสียง เว้นแต่การออกเสียงใหม่ในหน่วยออกเสียงนั้น
 จะไม่ทำให้ผลการออกเสียงของทุกหน่วยออกเสียงเปลี่ยนแปลงไป
 คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีคำสั่งยุติเรื่อง

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรานี้
 ให้เป็นที่สุด

วิธีการยื่น คำคัดค้าน การออกเสียง ประชามติ
 วิธีการยื่นคำคัดค้านการออกเสียงและการพิจารณา
 ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

หมวด ๑๐ ความผิดและบทกำหนดโทษ

ห้ามมิให้
 เจ้าหน้าที่รัฐ
 ปฏิบัติหน้าที่
 โดยมีชอบด้วย
 กฎหมาย
 มาตรา ๓๘ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่
 หรือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามพระราชบัญญัติประกอบ
 รัฐธรรมนูญนี้โดยมิชอบด้วยกฎหมายกระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุ
 ให้การออกเสียงไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การใช้ตำแหน่งหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วย
 กฎหมายตามวรรคหนึ่งมิให้หมายความรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่
 ตามปกติที่พึงต้องปฏิบัติในตำแหน่งหน้าที่หรือตามหน้าที่ที่ได้รับ
 มอบหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น หรือการแนะนำหรือช่วยเหลือ
 ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียง โดยมีได้เกี่ยวข้อง

กับการปฏิบัติหน้าที่ แม้ว่าการกระทำจะเป็นคุณหรือโทษแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ในกรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นยุติหรือระงับการกระทำใดที่เห็นว่า อาจทำให้การออกเสียงไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา ๓๙ ผู้ใดขัดขวางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คณะกรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง กรรมการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง ผู้อำนวยการการออกเสียงประจำเขตออกเสียง คณะกรรมการประจำหน่วยออกเสียง กรรมการประจำหน่วยออกเสียง คณะอนุกรรมการ อนุกรรมการ คณะบุคคลหรือบุคคลที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษของการ
ขัดขวางการ
ปฏิบัติงาน
การออกเสียง
ประชามติ

ถ้าการขัดขวางการปฏิบัติงานตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย

ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษของการ
ขัดขวางการไป
ใช้สิทธิออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๕๐ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างผู้ใดขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวหรือไม่ให้ความสะดวกพอสมควรต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือลูกจ้าง แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษของการ
ทำลายบัตร
ออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๕๑ ผู้ใดทำลายบัตรที่มีไว้สำหรับการออกเสียง โดยไม่มีอำนาจกระทำได้หรือจงใจกระทำการด้วยประการใดๆ ให้บัตรออกเสียงประชามติชำรุด หรือเสียหายหรือกระทำการด้วยประการใดๆ แก่บัตรเสียให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

ถ้าผู้กระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานหรือเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการออกเสียง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

โทษของการ
กระทำที่ทุจริต
ในระหว่างเวลา
เปิดการลงคะแนน
ออกเสียงประชามติ

มาตรา ๕๒ ผู้ใดกระทำการในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนออกเสียง ดังต่อไปนี้

(๑) ออกเสียงหรือพยายามออกเสียง โดยรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิออกเสียงหรือไม่มีสิทธิลงคะแนนในหน่วยออกเสียงนั้น

(๒) ใช้บัตรอื่นที่มีใช้บัตรออกเสียงประชามติมาออกเสียง

(๓) นำบัตรออกเสียงประชามติออกไปจากที่ออกเสียง

(๔) ทำเครื่องหมายเพื่อเป็นที่สังเกตโดยวิธีใดไว้ที่บัตรออกเสียงประชามติเพื่อให้ผู้อื่นรู้ว่าเป็นบัตรออกเสียงประชามติของตน หรือใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ใดบันทึกภาพบัตรออกเสียงประชามติที่ตนได้ลงคะแนนออกเสียงแล้ว

(๕) ขัดคำสั่งกรรมการประจำหน่วยออกเสียงที่สั่งให้ออกไปจากที่ออกเสียงเพราะเหตุที่ผู้นั้นขัดขวางการออกเสียงตามมาตรา ๑๘ วรรคสาม

(๖) นำบัตรออกเสียงประชามติใส่ในหีบบัตรออกเสียงโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง เพื่อแสดงว่ามีผู้มาแสดงตนออกเสียงโดยผิดไปจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตรออกเสียงประชามติเพิ่มขึ้นจากความจริง

(๗) กระทำการโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิออกเสียงสามารถใช้สิทธิได้หรือขัดขวาง หรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไป ณ ที่ออกเสียง หรือเข้าไป ณ ที่ออกเสียง หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ดังกล่าว ภายในกำหนดเวลาที่จะออกเสียง

(๘) ก่อความวุ่นวายขึ้นในที่ออกเสียง หรือกระทำการใดอันเป็นการรบกวนหรือเป็นอุปสรรคแก่การออกเสียง

ผู้กระทำตาม (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และผู้กระทำตาม (๖) (๗) หรือ (๘) ต้องระวางโทษ

จำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

โทษของการ
กระทำที่ทุจริต
การออกเสียง
ประชามติ

มาตรา ๔๓ ผู้ใดกระทำการ ดังต่อไปนี้

(๑) ก่อความวุ่นวายเพื่อให้การออกเสียงไม่เป็นไปด้วย
ความเรียบร้อย

(๒) ให้ เสนอให้หรือสัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อ
จะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่
ผู้ใด เพื่อจะจูงใจให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง หรือ
ออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ออกเสียง

(๓) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ หรือใช้อิทธิพลคุกคาม
เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง ออกเสียงอย่าง
ใดอย่างหนึ่งหรือไม่ออกเสียง หรือเพื่อให้สำคัญผิดในวัน เวลา
ที่ออกเสียง หรือวิธีการลงคะแนนออกเสียง

(๔) เปิด ทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนแปลง
ทำให้สูญหาย ทำให้ไร้ประโยชน์ นำไป หรือขัดขวางการส่งซึ่ง
หีบบัตรออกเสียงหรือบัตรออกเสียงประชามติ เว้นแต่เป็นการ
ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย

(๕) เล่นหรือจัดให้มีการเล่นการพนันขั้นต่อไต่ ๑ อันมี
ผลเป็นการจูงใจให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง หรือ
ออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ออกเสียง

(๖) เรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สินหรือ
ผลประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อจะไม่นำไปใช้สิทธิ
ออกเสียง หรือออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ออกเสียง

(๗) ชาย จำหน่าย จ่ายแจก หรือจัดเลี้ยงสุราทุกชนิด ในเขตออกเสียงระหว่างเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา ของวันก่อนวันออกเสียง จนถึงวันออกเสียง

ผู้ใดกระทำตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท และผู้กระทำตาม (๕) หรือ (๖) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับตั้งแต่ สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ศาลอาจสั่ง ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดไม่เกินห้าปีด้วยก็ได้

ผู้ใดกระทำตาม (๗) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนตาม (๖) เป็นผู้รับหรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ถ้าได้ แจ้งถึงการกระทำดังกล่าวต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือ ผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายก่อนหรือในวันออกเสียง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษและไม่ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ผู้ใดกระทำการตาม (๒) (๓) (๔) (๕) หรือ (๖) อันเป็น เหตุให้มีการออกเสียงประชามติใหม่ ให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใน ค่าใช้จ่ายในการออกเสียงประชามติในคราวถัดไป

มาตรา ๔๔ ผู้ใดเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการออกเสียงในระหว่างเวลาเจ็ดวัน ก่อนวันออกเสียงจนถึงเวลาสิ้นสุดการออกเสียงในวันออกเสียง

โทษของการ
เผยแพร่
ผลการสำรวจ
ความคิดเห็นของ
ประชาชนเกี่ยวกับ
การออกเสียง
ประชามติ

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษของการ
กระทำผิด
เกี่ยวกับ
การนับคะแนน
และบัตรออกเสียง

มาตรา ๔๕ กรรมการประจำหน่วยออกเสียงผู้ใดจงใจ
นับบัตรออกเสียงประชามติหรือคะแนนในการออกเสียงให้ผิด
ไปจากความจริง หรือรวมคะแนนให้ผิดไป หรือกระทำด้วย
ประการใด ๆ โดยมีได้มีอำนาจกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายให้
บัตรออกเสียงประชามติชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย
หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ แก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่
ใช้ได้ หรืออ่านบัตรออกเสียงประชามติให้ผิดไปจากความจริง
หรือทำรายงานการออกเสียงไม่ตรงความจริง ต้องระวางโทษ
จำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึง
สองแสนบาท

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๒ บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
พิมพ์ที่ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์
ถนนราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ฯ